

Ion Lucian Ciucu

Țai verzi pe pereți

ANTOLOGIE A 50 ANI
DE CARICATURĂ

EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2021

MOTTO:

„Și iată și un puști din clasa a X-a, Ciucu Ion Lucian, caricaturist. Stă la televizor și condeiul lui fuge pe hârtie, desenându-i pe toți, zău, mai repede și mai bine decât mulți specialiști cu ifose de Capitală. Bravo, puștiule!”

Neagu Rădulescu
(„Jurnalul unui caricaturist”,
Săptămâna, 4 iunie 1971)

CUVÂNT DE LĂMURIRE

De ce „Cai verzi pe pereți”? În liceu fiind, mi-am sacrificat o vacanță de primăvară, ca să pun pe picioare o expoziție cu caricaturile făcute după televizor (specialitatea casei), inspirate de una din edițiile „Cerbului de Aur” de la Brașov, pe atunci în mare vogă la noi. Bunica mea (în casa căreia mă retrăsesem să comit actul creator) avea să trimită mamei mele o scrisoare, chiar dacă locuiau în același oraș (stilul epistolar se cultiva în familia noastră), informând-o scrupulos despre prestațiile mele din nesupravegheata (credeam eu) vacanță: în rezumat, nu îmi făcusem nicio lecție, umblasem netuns și îmi pierdusem toată ziua (chiar și noaptea, până târziu) făcând... „cai verzi pe pereți”! Cum mama mi-a citit benigna scrisoare, eu m-am amuzat copios, impunându-mi atunci (a fost o străfulgerare profetică spontană) să fac, cândva, când voi fi mai mare și mai tare, ceva, o carte de caricaturi eventual, chiar cu titlul ăsta provocator, „Cai verzi pe pereți”! Acum, după aproape o jumătate de secol și multe avataruri ale vieții, îmi împlinesc, în fine, angajamentul adolescentin! La urma urmelor, cum dintotdeauna mi-am dorit să pictez pereții vreunei Capele Sixtine sau măcar un perete al Voronețului și, din varii motive, n-am izbutit, măcar „cai verzi pe pereți” să ajung să fac!

Această sintagmă e, de altfel, expresia lucrului fantezist și improbabil, a faptelor și gesturilor inutile ale vieții, dar ce poate fi mai reconfortant, într-o lume astenizată de productivism, mercantilism, mecanicism, eficientism și taylorism, decât escapismul în nimicurile imaginative improductive și superflue, dar care-s singurele ce mai pot înălța omul deasupra condiției sale de neanderthalian captiv exclusiv al nevoilor biologice primare? Da, paradoxal, ca să mai urci o treaptă sau două, de la baza materialist-reducționistă a piramidei existențiale a lui Maslow, ai nevoie să metabolizezi și nimicurile zadarnice nerentabile, iar arta, cultura sunt dintre acestea, ele ajutându-ne salutar la edificarea profilului nostru de demnitate cât de cât decent umană.

Iar, la rându-i, caricatura este și ea o ramură ilustră și străveche a disciplinelor plastice, fiind slujită cu pasiune inteligentă de artiști hărăziți din toate timpurile, de la frescarii antici ai templelor egiptene până la cei medievali ai Suceviței, de la Bosch la Leonardo da Vinci, de la Goya la Ensor, de la Daumier la Toulouse-Lautrec, de la Gavarni la Picasso sau, la noi, de la Jiquidu la Iser și lista nu e nici pe departe una exhaustivă. Ca și pe acești mari corifei, și pe mine m-a captivat, de copil, puterea aceasta cvasi-magică a caricaturii de a surprinde și reda esențialul oamenilor și al lumii în câteva linii, aparent departe de reprezentarea lor fidelă și, totuși, dând socoteală parcă mai bine de chintesența lor profundă decât poza realistă. Am tot fost întrebat ce vede un caricaturist, iar eu am răspuns că vede prototipul, că un caricaturist adevărat nu e cel ce deformează, uneori, până la grotesc, un subiect, ci cel ce „pipăie” arhetipul nevăzut care subîntinde văzutul. Pe undeva, există niște similarități cu icoana religioasă, dar, dacă aceasta din urmă ne dezvăluie prototipul a ceea ce urmează să devenim prin transfigurare, caricatura ne arată arhetipul a ceea ce suntem deja, consecință a actului căderii, de unde și doza de umor aferent.

În același timp, caricatura creează și o altă ordine a lucrurilor, după normele ei imanente, o lume nouă și doar parțial congruentă cu cea reală, perimetru elitist în care intri, oarecum inițiativ, cumva ca-n „Wonderland-ul” lui Lewis Carroll sau în „Narnia”, țara mitică din șifonier, însă pentru asta îți trebuie cheia înțelegerii „noûs-ului” caricaturii și a codurilor ei de exprimare estetică. O caricatură nu e ușor de făcut, nici de decriptat, ulterior, de către privitor, e necesară o minimă educație adecvată, căci, în pofida prejudecăților curente, ea nu trebuie neapărat să „semene” cu cineva, ci să fie „recognoscibilă”, în felul ei caracteristic, ea fiind o reconfigurare totală a subiectului inițial, care se metamorfozează, cu ajutorul tehnologiei grafice specifice. Spontană și rapidă, aparent destinată efemerului clipei, ea reușește, totuși, performanța extraordinară de a înnemuri cotidianul, în condei și peniță, cum dovadă stă și prezentul volum.

Dar, dincolo de filozofia sa, mai mult sau mai puțin complicată, caricatura rămâne o treabă practică, cu creionul și pensula în mână, ce trebuie exersată, pe rupte, cât te duc inspirația și talentul din dotare. Așa am făcut și eu, de pe la nouă, zece ani, sedus, mai ales, de desenele de presă (sportivi, actori) ale lui Neagu Rădulescu, chiar dacă nu erau singurele, de departe, însă, păreau cele mai grozave. Sigur, în timp, i-am descoperit și pe marii graficieni-caricaturiști franco-belgieni și americani, nume de legendă care „țineau” prima pagină a celebrelor ziare, de la fiecare „ciupind” câte ceva, în căutarea stilului propriu. De la ei am înțeles, cu precădere, că, pentru a face caricatură în stil mare, e necesar să stăpânești mai întâi perfect desenul: portret, proporții, perspective, mișcare, compoziție etc. Abia după

aceea, îți poți permite să te joci cu deformările și sintezele creative. Am mai frecventat eu, în paralel, și o școală de belle-arte, dar, dincolo de un bagaj teoretico-practic util, mai mult m-a depersonalizat, alterându-mi chiar și plăcerea naturală de a desena. Tot insistențele mele individuale, de „self-made man”, oarecum în răspăr cu curentul general, poate și instinctele înnăscute mi-au redat, finalmente, pofta de lucru și inspirația genuină. Așa am ucenicit, vreo cinci, șase ani, redesenând și analizând „à fond” modelele referențiale (mai adăugând și de la mine), nemulțumit, însă, că nu mă puteam desprinde încă de „pattern-ul” realist, până când, într-o zi, deodată și misterios, s-a produs un declin lăuntric și am înțeles, pe loc, șpilul caricaturii! De atunci, vreo cincizeci de ani, am tot făcut caricaturi peste caricaturi, după televizor, în săli de teatru și de concerte, pe stadioane, în amfiteatre, la școală, la serviciu, în restaurante, la petreceri și ceaiuri, pe plaje și oriunde s-a mai nimerit, chiar și din memorie, doar Dumnezeu le mai știe numărul, deși eu n-am trăit niciodată din îndeletnicirea asta (de altfel, la noi, lucru aproape imposibil). Unele desene le-am publicat în presă și cărți, altele au poposit prin expoziții, nu puține le-am dăruit, cu o generozitate de fraier, destule s-au ră-tăcit, dar cele mai multe s-au aciuat prin mape, așteptându-și răbdătoare ceasul ieșirii la rampă. Care, iată, a venit, în cele din urmă, cu prilejul acestei cărți, în fapt, o vastă antologie de cultură vizuală, adunând în paginile ei peste cinci sute de caricaturi ale unor mari vedete autohtone și internaționale (cam fifty-fifty proporția) ce au dominat mentalul colectiv românesc în ultimele cinci decenii.

Am făcut desenele apelând la mai toate tehnicile cunoscute: creion, cărbune, tuș, în peniță, pensulă sau markere, colorându-le în acuarele, guașe, laviuri, ceracolor sau în bunele și inegalabilele creioane colorate. Chiar dacă toate lucrările se încadrează, finalmente, în aceeași matrice stilistică ce mă caracterizează și personalizează (chestie ce ține de profunzimea insondabile ale subconștientului), totuși, am încercat în permanență să inovez cu metodă, să mă reînnoiesc neîncetat, să experimentez noi formule de sinteză grafică și de expresie caricaturală, de unde decurge și caracterul aparent eterogen al „display-ului” general al albumului.

Galeria celebrelor personaje am structurat-o în patru clase: actori, muzicieni, sportivi și diverse alte personalități ale vieții publice. În fond, extinzând metafora marelui Will Shakespeare (rezumată de el doar la actori), ei, cu toții, reprezintă „sarea lumii” acesteia, modele inspiratoare și ferment de autodepășire a condiției noastre cenușiu-mediocre. Lipsesc politicienii (poate, cu două, trei excepții), dar ei fac parte dintr-o categorie abominabilă, nu-i poți trata cu aceeași empatie ori afecțiune ca pe ceilalți, poate vor face subiectul unui alt volum separat, într-o tonalitate mai critică-amăruie. Finalmente, a rezultat o selecție, fără îndoială subiectivă, ținând cont de preferințele și „parti pris-urile” firești ale autorului, fără o cronologie sau ierarhizare stricte (neexcluzându-se, totuși, un plan subiacent al cărții), dar, aproape obligatoriu, fiecare caricatură este chemată să spună o „poveste”, ea nefiind doar un simplu portret, mai mult sau mai puțin haios, ci un pretext de a comunica un mesaj, de a sugera un tâlc anume, ea devenind o grafică-caricatură literaturizată. Pot spune, oarecum concludiv, că așa am resimțit eu creația mea grafică, ca pe un vector conceptual purtător de înțelesuri, căci, parafrazând o replică celebră rostită de Gigi Dinică în „Filantropica”, un desen care nu spune o poveste nu-și merită pomana atenției!

ILARION CIOBANU

actor exclusiv de film, a lăsat în urma sa o galerie impresionantă de personaje jucate cu forță și patos, de referință în cinematografia noastră, ca, de exemplu, acel copleșitor Gerula, din „Columna”, ale cărei dialoguri cu trădătorul Bastus (magistral interpretat și el de GHEORGHE DINICĂ) au intrat realmente în folclorul urban contemporan.

AURA URZICEANU

o cântăreață de jazz frumoasă, cu „swing” și caracteristici ale vocii parcă sortite pentru acest gen muzical, capabilă de improvizații vocale de amploare, dar și cu realizări componistice proprii. În anii '70 era considerată o Ella Fitzgerald autohtonă, împreună cu care a și cântat, de altfel, pe marile scene ale lumii, așa cum avea s-o mai facă și cu alți barosani ai genului, ca Duke Ellington sau Dizzy Gillespie. Oricum, a reușit să se impună drept cea mai importantă voce a jazz-ului românesc, cu difuziune și pe piața internațională.

EMMA RĂDUCANU

la 18 ani, venită direct din calificări, câștigă US Open-ul, fără să piardă vreun set, performanță nemaîntâlnită în istoria tenisului, frizând miracolul! 50% româncă, 50% chinezoaică, născută în Canada, trăitoare în Marea Britanie, consacrată în SUA, ea pare a fi încarnarea ideală a globalismului! De unde chimonoul chinezesc, opincuțele românești și brâul UK, din desenul meu! Dar, de acum înainte, începe greul: să înfrunte povara gloriei care, mai ales la vârsta adolescenței, inabil gestionată, poate distruge cariere și chiar destine!

